

การพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร
Developing a Network of Foundational Economy and Innovation
Community in Phichit Province

¹สุวินท์ สอนเล็ก, ²พระมหาสุเมฆ สมานิติโต (ทวีกุล), ³พระครูโพธิวรคุณ (ศุภเดช แสงพิทักษ์),
⁴วิรัตน์ วัชรสิทธิ์เมธี, ⁵พระแดนชัย สุริยวิโส (สุริยวงศ์), ⁶นพวรรณ ไชยชนะ

¹Suwin Sornlek, ²Phramaha Sumek Samāhito (Taweekul), ³Phrakhru Phothisworakun
(Supphadet Saengphithak), ⁴Wirat watcharasittimete, ⁵Phra Danchai Suriyawungso
(Suriyawong), ⁶Noppawan Chaichana

¹⁻⁶วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻⁶Phichit Buddhist College, Mahachulalongkhorrajavidyalaya University

⁶Corresponding author, e-mail: noppawan.chai@mcu.ac.th

Received: September 20, 2025; Revised: October 18, 2025; Accepted: October 24, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน (2) ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน-CBMC” และ (3) พัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มอาชีพและชุมชนที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนยังคงพึ่งพาการเกษตรเป็นหลักและประสบปัญหาภัยแล้งและน้ำท่วม แต่การนำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC) มาใช้สามารถเพิ่มรายได้ ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง และสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็งได้ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้ “พุทธนวัตกรรม” ในการสร้างเครือข่ายชุมชนส่งผลให้เกิดผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อันสะท้อนถึงศักยภาพของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานสำคัญ และการพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ CBMC และพุทธนวัตกรรม สามารถสร้างผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนในจังหวัดพิจิตร

คำสำคัญ: การพัฒนา; เครือข่ายเศรษฐกิจฐานราก; ชุมชนนวัตกรรม

Abstract

This research aimed to (1) study the current situation and economic and social problems of the community, (2) promote the development of grassroots economic communities using “Community Business Plan (CBMC), and (3) develop an innovative community network to enhance the quality of life based on biodiversity and local wisdom in Phichit Province. The research was qualitative, examining documentary data and collecting field data through

in-depth interviews with key informants in relevant occupational groups and communities. The results showed that the community still relies primarily on agriculture and suffers from drought and flooding. However, the implementation of the Community Business Plan (CBMC) can increase income, promote self-reliance, and build a strong community business network. Furthermore, the application of “Buddhist innovation” to community networking resulted in sustainable economic, social, and environmental outcomes, reflecting the potential for grassroots economic development based on local wisdom and community participation. And the development of grassroots economic networks using CBMC and Buddhist innovation can create sustainable economic, social and environmental outcomes for communities in Phichit Province.

Keywords: Developing; Network of Foundational Economy; Innovation Community

บทนำ

ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังก้าวไปสู่ประเทศพัฒนาทำให้คนในประเทศเริ่มที่จะทิ้งความเป็นอยู่ที่เป็นไทยของเราไปหันไปเน้นภาคอุตสาหกรรมติดวัตถุนิยมชอบความฟุ้งเฟ้อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแทบจะทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 ได้มีการกำหนดเป้าหมายไว้ดังนี้ 1) การหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง 2) การพัฒนาศักยภาพคนให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศและการสร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ 3) การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม 4) การสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 5) การบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศที่มุ่งสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560–2564, 2560) ให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางควบคู่ไปกับการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำตามกรอบความคิดประเทศไทย 4.0 ท่ามกลางสถานการณ์ที่สังคมชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันมีพลวัตและมีความซับซ้อนสูงและมีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่อง ประชาชนในสังคมจึงจำเป็นต้องภูมิคุ้มกันในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงมีความสามารถในการตั้งรับและปรับตัว เพราะในปัจจุบันสังคมให้ความสำคัญกับเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ และมีภารกิจหลักในการสนับสนุนระบบทุนนิยมฉะนั้นการพัฒนาพื้นที่ (Area Based Development) เป็นทิศทางหลักของการปฏิรูปประเทศไทย เป้าหมายหลักของการพัฒนาพื้นที่ คือ การกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและพื้นที่ โดยการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนคนในพื้นที่ในการบริหารจัดการการพัฒนาพื้นที่บ้านเกิดของตนเองที่สอดคล้องกับบริบทและฐานทุนเดิม ซึ่งเป็นทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายของสากลเป้าหมายที่ 1 ชาติความยากจนในทุกรูปแบบในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) (Sachs et al., 2020) ได้มีการกำหนดทิศทางของประชาคมโลก ไว้ตั้งแต่เดือนกันยายน ปี ค.ศ. 2015 ถึงเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 2073 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ในแนวคิดการพัฒนาโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งนั้น การทำงานในระดับครัวเรือนและชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหน่วยระดับเล็กที่สุดของสังคมที่ต้องการการพัฒนาเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้ประชาชนคนในพื้นที่ชาวบ้านร่วมคิดร่วมทำและสานพลังให้เกิดการแก้ไขปัญหา ชุมชนได้มีวิธีคิดและวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริงแล้วอยากจะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง การเรียนรู้ที่จะใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างชาญฉลาด

ก็จะเป็โอกาสใหม่ของชุมชนในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ ดังนั้น สิ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาชุมชนในประเทศไทยในอนาคต คือ การเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกทำให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชาติ จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่การวางนโยบายเชิงกลยุทธ์ ไปจนถึงขยายผลของการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นเศรษฐกิจฐานใหญ่ของประเทศ หรือที่เรียกว่า “เศรษฐกิจฐานราก” เป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้ทรงนำมาบูรณาการและทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้พสกนิกรได้นำไปปรับใช้ตามบริบทในแต่ละท้องถิ่นของตนโดยมีรูปแบบที่มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้ เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนซึ่งหากเปรียบเทียบสถานการณ์ในปัจจุบัน สังคมคงเปรียบดังต้นไม้ที่ขาดน้ำ ขาดปุ๋ย ขาดการบำรุงรักษาที่มีรากแก้ว และรากผุ่ย คือประชาชนที่เป็นพื้นฐานของต้นไม้ที่ทำหน้าที่ทุกอย่างเพื่อให้ต้นไม้คงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ เศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งมีความสอดคล้องในสภาวะปัจจุบันที่ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นให้เป็นรูปธรรมตามบริบทของในแต่ละพื้นที่เพื่อผลประโยชน์สุขของประชาชน และสังคมประเทศชาติสำหรับจังหวัดพิจิตรเป็นพื้นที่ ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้เปรียบทางการแข่งขัน จากแนวคิดของไมเคิล อีพอร์เตอร์ (Michael E.Porter, 1998) ที่กล่าวว่าหลักในการสร้างความได้เปรียบ ได้แก่ กลยุทธ์ต้นทุนต่ำ การแข่งขันโดยมีต้นทุนต่ำกว่าคู่แข่ง กลยุทธ์สร้างความแตกต่าง การสร้างความแตกต่างจนเป็นที่จดจำสำหรับลูกค้าและกลยุทธ์มุ่งเน้นเฉพาะกลุ่ม การเจาะกลุ่มลูกค้าเฉพาะทางที่ตอบสนองความต้องการได้ดีที่สุด

การเจาะกลุ่มลูกค้าเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและสังคมสอดคล้องกับประเทศชาติ จังหวัดพิจิตรได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัด 2566-2570 โดยได้มีการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญที่จะใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ขององค์กรส่วนท้องถิ่นที่จะนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาร่วมกันในภาพรวมของจังหวัด ทั้งในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นที่จะบูรณาการการพัฒนาร่วมกันผ่านแผนงาน โครงการต่างๆ ในรูปแบบของ ONE PLAN โดยสรุปปัญหาและความต้องการของประชาชน เชิงพื้นที่และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา อำเภอเมืองพิจิตร อำเภอบางมูลนาก ด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ประเด็นราคาสินค้าเกษตร ดังนี้ 1. ใช้โมเดลการตลาดนำการผลิต มุ่งหาตลาดเพื่อรองรับสินค้าก่อนที่จะผลิตสินค้าการเกษตร 2. การส่งเสริมรูปแบบของกลุ่มสหกรณ์ในการต่อยอดกับพ่อค้าคนกลาง 3. สนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ในการส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างกลุ่มอาชีพให้เข้มแข็งก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองต่อการดำรงชีวิต 4. ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรครบวงจร มีกิจกรรมครอบคลุมการผลิตตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงจำหน่าย 5. ส่งเสริมการปลูกพืชทางเลือก เช่น พืชผักสวนครัวปลอดภัย เป็นอาชีพเสริมเพื่อหาตลาดใหม่ๆ 6. ส่งเสริมการตลาดและการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร 7. ต้องการตลาดกลางจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย 8. จัดหาช่องทางตลาดให้กับเกษตรกร รวมทั้งการส่งเสริมการพัฒนา ด้านการแปรรูปสินค้าภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่ม เกิดความหลากหลาย ตามความต้องการของผู้บริโภคและตลาด 9. การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ตามความต้องการของผู้บริโภคและตลาดด้านสังคม ประเด็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม

ปัจจุบันด้านราคาสินค้าเกษตรตามความต้องการของผู้บริโภคและตลาด ด้านสังคมเกิดปัญหาเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร ต้องการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติและนโยบายของรัฐบาล และส่งผลให้เกิดการสร้างนวัตกรรมชุมชน ในการสร้างเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนสร้างชุมชนที่มีขีดความสามารถ ในการจัดการตนเองอย่างยั่งยืน จึงเกิดบันทึกความร่วมมือ เพื่อบูรณาการและเชื่อมโยงการทำงาน เพื่อยกระดับขีดความสามารถ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการปฏิบัติราชการ ของหน่วยงานราชการ กลุ่มวิสาหกิจ เครือข่าย องค์กรชุมชน ในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานราก การสำรวจข้อมูลสังคมและเศรษฐกิจฐานราก เพื่อประเมินผลและจัดทำแผนงานมาตรการข้อเสนอ และกำหนดนโยบาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตและ สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้องและ สอดคล้องกับสถานการณ์ภายใต้บันทึกความร่วมมือ (Memorandum of Understanding: MOU) ที่ได้ ลงนาม 7 หน่วยงาน ที่มีเจตนารมณ์จะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำโดยประสานความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามภารกิจร่วมข้างต้นตลอดจนการติดต่อ ขับเคลื่อนทั้งในระดับพื้นที่ตำบล และตามบันทึกความร่วมมือให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป แต่ในปัจจุบันเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากยังไม่ เข้มแข็งและการพัฒนาชุมชนนวัตกรรมยังขาดแนวทางที่ยั่งยืน ส่งผลให้คนในชุมชนที่เป็นกลุ่มเปราะบาง และครอบครัวที่มีรายได้น้อยเกิดปัญหาการดำรงชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกิดผลกระทบเรื่องแนวทาง การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาให้ชุมชนสามารถระบุนทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจ และทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อนำมาวางแผนพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณค่า สร้างรายได้ และพัฒนาเครือข่ายอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวคณะผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างเศรษฐกิจฐานราก บนพื้นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนนวัตกรรม เป็นการตอบโจทย์การสร้างความเป็นธรรมและ ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุด้านชีวิตความเป็นอยู่สังคมเศรษฐกิจของชุมชน ในจังหวัดพิจิตร
2. เพื่อส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร
3. เพื่อพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฐานความ หลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร” มีโครงการวิจัยย่อยภายใต้แผนงาน 2 โครงการ คือ โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การส่งเสริมกระบวนการพัฒนา ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร โครงการวิจัยย่อยที่ 2 กระบวนการพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฐานความ หลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงในกระบวนการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก

โดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในด้านทุนชุมชน เพราะพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสามารถศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ซึ่งสอดคล้องกับคำขวัญอำเภอบางมูลนาก ว่า “อาหารปลาขึ้นชื่อ...เลื่องลือมะม่วงแผ่น...ดินแดนหลวงพ่อกิน...ถิ่นข้าวขาวกอเดียว...เที่ยวศูนย์ชัยพัฒนาการเกษตร สิรินคร” แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์จากปลา ผลิตภัณฑ์จากมะม่วง พื้นที่ชุมชนประเภทเนื้อ พื้นที่ชุมชนห้วยรอ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structured Interview) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ควบคู่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม ชุดปฏิบัติการฝึกอบรม เรื่อง “การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร” โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ วิเคราะห์ปัญหา และทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวข้องของผู้วิจัย รวบรวมวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ของสมาชิกกลุ่มชุมชน ระดับตำบล ในจังหวัดพิจิตร โดยใช้การสัมภาษณ์ สมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดแนวทางในการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 อบรม/ออกแบบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยทำการอบรมให้ความรู้เพื่อเสนอแนวความคิด และการยกระดับความรู้ (Knowledge: K) ให้กับกลุ่มเป้าหมาย คือ สมาชิกกลุ่มชุมชน ระดับตำบล ในจังหวัดพิจิตร โดยการจัดให้สมาชิกได้รับการฝึกอบรม และออกแบบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนเข้มแข็งเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของชุมชนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ

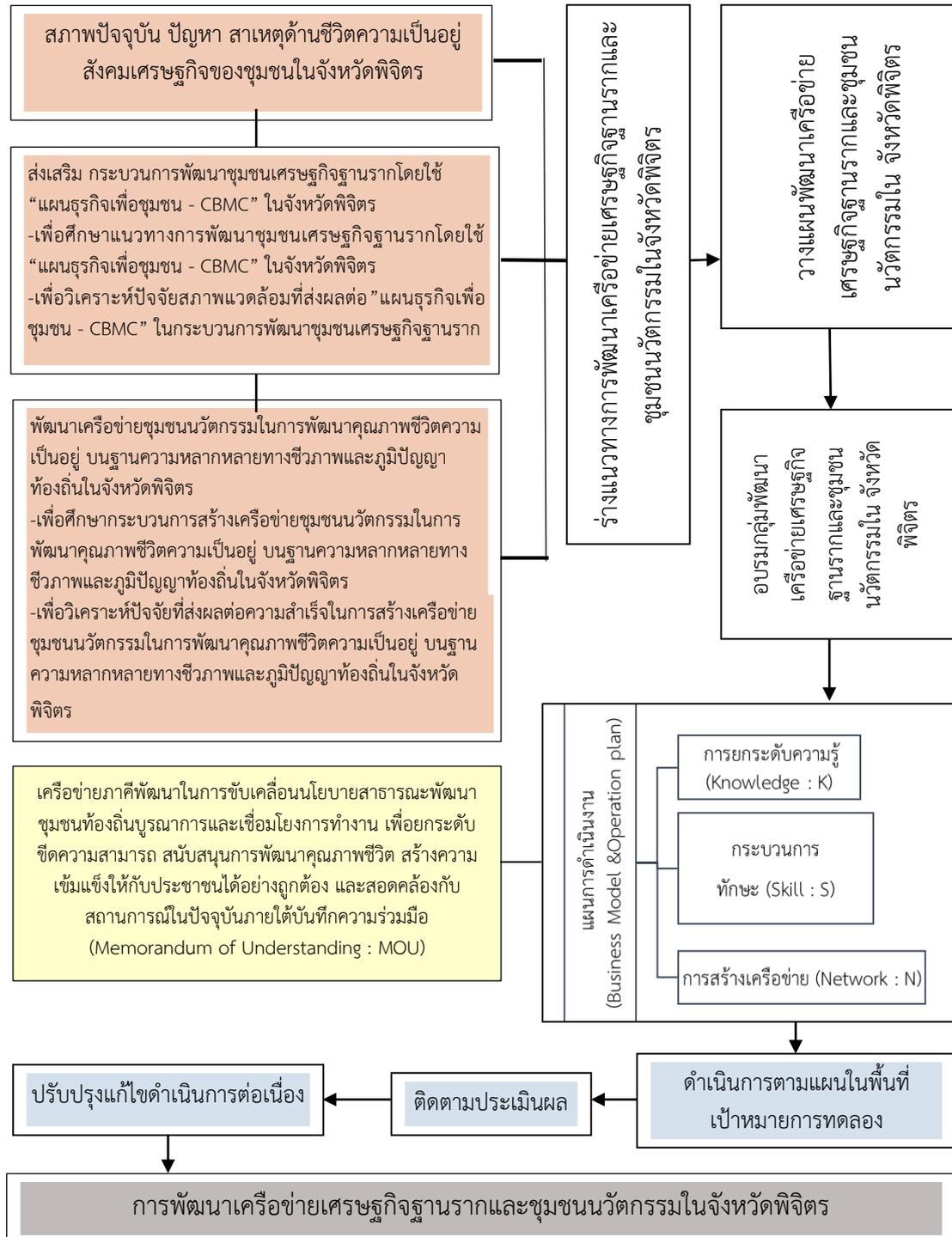
ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร เผยแพร่ตีพิมพ์บทความวิจัย วารสารทางวิชาการ และถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัยโดยร่วมกับผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย คณะผู้วิจัย สมาชิก ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องประเมินผลรูปแบบและกิจกรรม จนถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น จนนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากตอบสนองความต้องการจำเป็นของสมาชิก

การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) มีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของเอกสารแล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่างๆกันโดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจเอกสารและนำมาประกอบกับข้อมูลจากภาคสนามที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บรรยายเนื้อหาของข้อความหรือเอกสารโดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ อย่างเป็นระบบ โดยจะเน้นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาจากเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง หรือความหมาย ระหว่างบรรทัด เพียงแต่ให้การระบุลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระเป็นอย่างมีระบบและอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เรื่อง “การพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: สุวินท์ สอนเล็ก (2567)

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยพบประเด็นที่มีสาระสำคัญดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุด้านชีวิตความเป็นอยู่สังคมเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดพิจิตร มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะการปลูกข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ด้วยเหตุนี้ รายได้และคุณภาพชีวิตของประชากรจึงผูกติดอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรและราคาพืชผลเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ชุมชนในจังหวัดพิจิตรต้องเผชิญกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจฐานรากหลายประการ ได้แก่ ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดพิจิตรประสบกับปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยเป็นประจำทุกปี เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณปลายคลองส่งน้ำ ทำให้ปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง อีกทั้งปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนก็สร้างความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตรและทรัพย์สินของชาวบ้านชุมชนในพิจิตรมักประสบปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยเป็นประจำ เนื่องจากตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำยมและน่าน ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกในฤดูแล้ง และน้ำท่วมในฤดูฝน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรและรายได้ของเกษตรกร

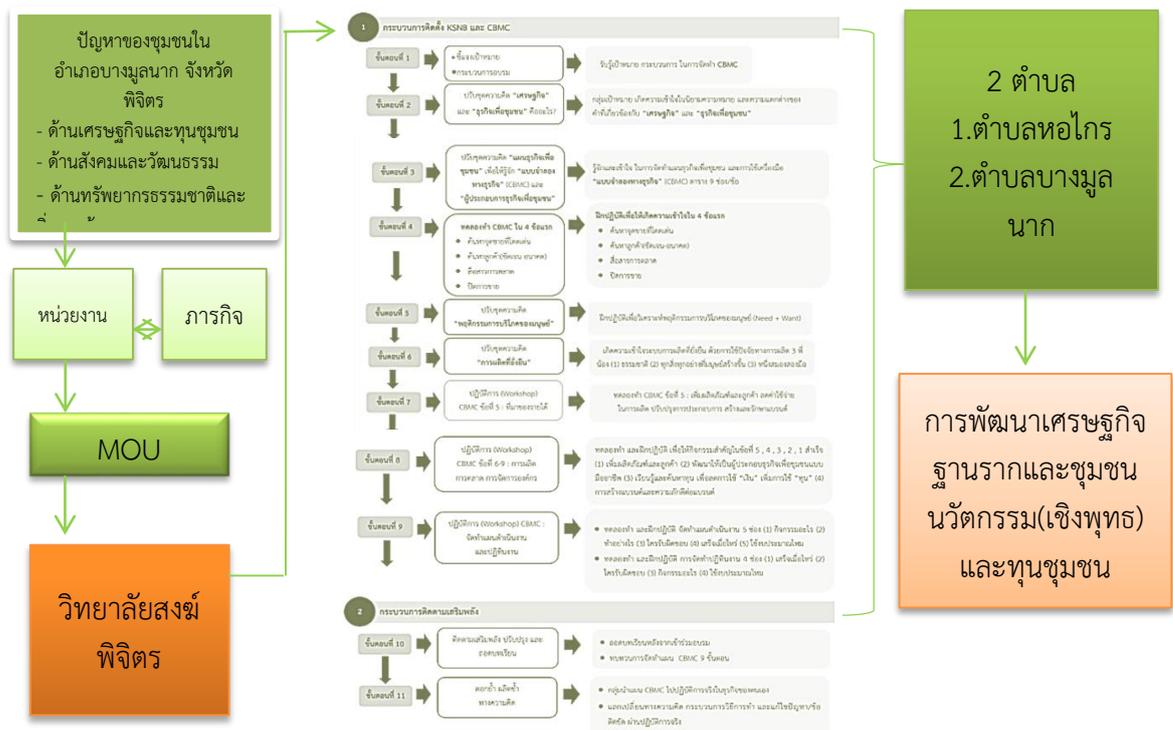
2. ผลส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร พบว่าการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก การใช้ประโยชน์จากฐานเรียนรู้กลุ่มอาชีพ “อาหารปลาขึ้นชื่อ เลี้ยงลือมะม่วงแผ่น” กลุ่มผลิตภัณฑ์จากปลา กลุ่มส้มลิ้ม (ส้มแผ่น) จำนวน 2 กลุ่ม เพื่อนำไปสู่การขยายผลไปสู่ต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ เป็นโครงสร้างองค์กรชุมชน (Community organization) ที่มีความสัมพันธ์ของบุคคลในชุมชนทั้งที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อการปฏิบัติงานแบบไม่เป็นทางการ มีความสัมพันธ์หลายแบบ เมื่อเราเห็นศักยภาพที่มีอยู่ผ่านเครือข่ายความสัมพันธ์ซึ่งจัดว่าเป็น ‘ทุนทางสังคม’ ที่จะขับเคลื่อนไปได้ เช่น ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ อาชีพ: ไร่บ้าง สัตว์สวนอาชีพ อาชีพหลัก ปัจจัยการผลิต อำนาจการตัดสินใจ ฐานะทางเศรษฐกิจภายในชุมชน แตกต่างกันไปใหม่ การใช้ชีวิต การหารายได้ และแบ่งระดับรายได้ จำนวนครอบครัว: ฐานะ รายได้ประจำ เช่าที่ทำกิน รับจ้าง ภาระหนี้สิน กองทุนหมุนเวียน แหล่งเงินกู้ ความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นกลุ่มทางสังคมนี้จัดตั้งโดยชุมชนเอง กลุ่มอาชีพ มีต้นทุนทางสังคม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำไม่เป็นทางการ ระบบความสัมพันธ์ ค่านิยมความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางสังคมมีหลายรูปแบบ ความสัมพันธ์ทางการเมือง การมีส่วนร่วมในชุมชน เช่น การเกิดมติ การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในกิจการของชุมชน เวทีสาธารณะในชุมชนที่รวมตัวกันในวงข้าว วงสุรา เป็นต้น ส่วนผลการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีศักยภาพในการบริหารธุรกิจของตนเองอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรภายใน การมีส่วนร่วมของสมาชิกและการเข้าถึงตลาดที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม ยังคงมีความท้าทายในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและความยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐและเครือข่ายภายนอกมีข้อคิดเห็นที่สำคัญในหลายประเด็น กระบวนการพัฒนาที่ดำเนินการกระบวนการพัฒนา จำเป็นต้องดำเนินการเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ ในการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ในด้านเศรษฐกิจ รายได้ของชุมชนเพิ่มขึ้น 10-30% การจ้างงานในชุมชนเพิ่มขึ้น 20-40% และต้นทุนการดำเนินธุรกิจลดลง เด็กนักเรียนในพื้นที่ช่วงเวลาที่ปิดเทอมใหญ่มารับจ้างทำส้มลิ้ม ชาวบ้านส่วนหนึ่งว่างเว้นจากฤดูทำนาผู้ชายไปหาปลาตามบ่อ ตามกลางนา ห้วยหนอง พื้นที่รับน้ำบริเวณสะพาน 20 ตับ คลองบุษบงเหนือ แม่น้ำน่าน ด้านสังคม คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารธุรกิจมากขึ้น ทักษะด้านการจัดการเพิ่มขึ้น และเกิดความร่วมมือในชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม

มีการพัฒนาธุรกิจสีเขียว เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดของเสียในกระบวนการผลิต ด้านความยั่งยืนชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และขยายเครือข่ายธุรกิจชุมชนได้ แผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร ไม่เพียงช่วยพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะสั้น แต่ยังส่งเสริมความยั่งยืนในระยะยาว เป็นเพราะว่าการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC: Community Business Model Canvas) ด้วยการส่งเสริมความเข้มแข็ง “ขีดความสามารถขององค์กรชุมชนในการทำธุรกิจ” (Capacity building) ด้วยกระบวนการให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ศักยภาพ วิเคราะห์ทุนภายในชุมชนของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ “ปรับเปลี่ยนวิธีคิด” (Mind set) จากการทำธุรกิจชุมชนที่ใช้ “เงินเป็นตัวตั้ง” มาเป็นการใช้ “ทุนที่ปัจจัยทางการผลิต” ที่ประกอบด้วยธรรมชาติ ทุนที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น และหนึ่งสมองสองมือ มาเป็นตัวตั้ง และพัฒนา “ทักษะความสามารถ” (Skill set) ในการจัดทำธุรกิจชุมชนจาก “มวยวัด” มาเป็น “มืออาชีพ”

3. ผลการพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร

3.1. วิธีการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรม (พุทธนวัตกรรม) โดยใช้แนวคิด “พุทธนวัตกรรม” ซึ่งผสมผสานหลักธรรมพุทธศาสนากับการพัฒนานวัตกรรมชุมชน ต้องอาศัยกระบวนการที่เน้นการมีส่วนร่วม ความยั่งยืน และการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ การสร้างเครือข่ายเก่า จะเข้าไปในพื้นที่พัฒนางานอย่างมีส่วนร่วม และขับเคลื่อนงานไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของเครือข่าย ส่วนการสร้างเครือข่ายใหม่จะมีการหาข้อมูลในเบื้องต้นถึงความเหมาะสมของเครือข่ายแล้วจึงจะตัดสินใจเลือกเครือข่าย หลังจากนั้นจะมีการเชิญเครือข่ายเข้ามาร่วมประชุมในเบื้องต้นและจัดทำความร่วมมือ (MOU)

ภาพที่ 2 ภาคคีความร่วมมือการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรม (เชิงพุทธ) ในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ปีงบประมาณ 2567

หลังจากนั้นจะลงขับเคลื่อนงานในพื้นที่โดยการทำกรสำรวจปัญหา ความต้องการซ้ำเพื่อให้ได้ ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนและพัฒนางานร่วมกันกับเครือข่ายด้วยกระบวนการอย่างมีส่วนร่วม และท้ายสุด คือ การประเมินผล และให้องค์กรชุมชนเกิดความมั่นใจว่า “องค์กรชุมชนสามารถจัดการธุรกิจได้ด้วยตนเอง” เป็นธุรกิจเพื่อชุมชน เกิดการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็น “เครือข่าย” (Network) การเรียนรู้ ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ในพื้นที่ที่หลากหลาย ทั้งผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

3.2. ผลการพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการยกระดับคุณภาพชีวิตบนฐานความ หลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการนำปัจจัยเหล่านี้ไปใช้พัฒนาเครือข่ายชุมชน พบว่า มีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมใน ด้านเศรษฐกิจ รายได้ของชุมชนเพิ่มขึ้น จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม เช่น อาหารแปรรูปจากผลไม้พื้นเมือง มะม่วง ส้มโอ มะพร้าว พืชท้องถิ่น สมุนไพร เครื่องจักสาน ฯลฯ เกิดผู้ประกอบการชุมชนรุ่นใหม่ ด้านสังคม เครือข่ายมีความเข้มแข็งและมีระบบการทำงานที่ชัดเจน เช่น การประชุมเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ เกิดวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ทำให้เกิด นวัตกรรมจากการผสมผสานองค์ความรู้ การเรียนรู้ข้ามรุ่นเกิดขึ้นในชุมชน ผู้สูงอายุถ่ายทอดภูมิปัญญาให้ คนรุ่นใหม่ ด้านสิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญา มีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การปลูกป่า เพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืชหายาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกนำมาใช้และต่อยอด เช่น การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพแทนการพึ่งพายาแผนปัจจุบัน เกิดแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน

ผลการพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตรเป็นกระบวนการ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจ ในระดับ ท้องถิ่น โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อความยั่งยืน สถานการณ์ปัจจุบันในจังหวัดพิจิตรอาจมีจำกัด แต่สามารถวิเคราะห์แนวโน้มและแนวทางการพัฒนาได้ โดยการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานราก โดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน- CBMC ในจังหวัดพิจิตร แล้วนำไป พัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บน ฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดพิจิตร

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนนวัตกรรมในจังหวัดพิจิตร มีประเด็นในการอภิปราย จำแนกตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุด้านชีวิตความเป็นอยู่สังคมเศรษฐกิจของชุมชน ในจังหวัดพิจิตร ปัจจุบันชีวิตความเป็นอยู่สังคมเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดพิจิตร รายได้ผลผลิต ราคาพืชผล และคุณภาพชีวิตของประชากร ส่วนใหญ่พึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะข้าว ส้มโอ มะม่วงเป็น พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ แต่บางครั้งยังต้องเผชิญกับปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยที่เป็นสาเหตุส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจฐานราก ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระครูพิพัฒนสุตคุณ (2566: 7) ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการสืบสานและการอนุรักษ์มรดกทาง วัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่า การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อ ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเพณีต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน และทรัพยากรป่าไม้ ชุมชนมี การรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มข้าวเม่าพอก ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ต่อเรือ เลี้ยงปลา จักสาน เป็นที่เชื่อมร้อยศรัทธา ในทางพระพุทธศาสนาและสร้างรายได้ให้ชุมชน

2. ผลส่งเสริมกระบวนการพัฒนาชุมชนเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน - CBMC” ในจังหวัดพิจิตร พบว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นของเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่เริ่มจากฐานเรียนรู้กลุ่มอาชีพ ทำให้รายได้ของชุมชนเพิ่มขึ้น จากแรงงานจากผู้สูงอายุ เด็กนักเรียนในพื้นที่ช่วงปิดเทอมมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ว่างเว้นจากฤดูทำนาไปหาปลาตามห้วยหนอง บ่อกลางนา ในพื้นที่รับน้ำบริเวณสะพานยี่สิบตับ คลองบุษบงเหนือ และแม่น้ำน่าน ส่วนด้านสังคมชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า พึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ขยายเครือข่ายธุรกิจชุมชนได้ ซึ่งแผนธุรกิจเพื่อชุมชน CBMC ในจังหวัดพิจิตร สามารถส่งเสริมความยั่งยืนในระยะยาวได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุกุล รัชตวงษ์ (2567: 55-64) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผืนป่ากรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านเนินสมบัติ ตำบลระเซ่สามพัน อำเภอลำดวน จังหวัดสุพรรณบุรี มีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐควรจัดหาช่องทางการตลาดและสนับสนุนการตั้งกลุ่มการสร้างผลิตภัณฑ์จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและการท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชน และภาครัฐควรสนับสนุนและเผยแพร่แนวทางการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษงา ชัยสุวรรณ, พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา (2562: 87-108) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบายการค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกชุมชน ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพล ทางอ้อมเชิงลบต่อระบบ เศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

3. ผลการพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร พบว่า

3.1 วิธีการสร้างเครือข่ายชุมชนนวัตกรรม โดยใช้แนวคิด “พุทธนวัตกรรม” ที่มีการผสมผสานหลักธรรมพุทธศาสนากับการพัฒนานวัตกรรมชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ความยั่งยืนและการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ โดยเครือข่ายเก่าเข้าไปพื้นที่พัฒนางานอย่างมีส่วนร่วมและขับเคลื่อนงานไปตามสภาพปัญหาและความต้องการของเครือข่าย ส่วนการสร้างเครือข่ายใหม่จะมีการหาข้อมูลในเบื้องต้นถึงความเหมาะสมของเครือข่าย เลือกเครือข่าย จัดทำความร่วมมือแล้วลงขับเคลื่อนงานพัฒนางานร่วมกัน ท้ายสุด คือ การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเจณภพ ปภาโส และคณะ (2566: 45-60) กล่าวว่า ทิฐุธรรมมีกัตถ ธรรม 4 ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขในปัจจุบันแก่กุลบุตร 4 ประการ คือ 1 อุภูฐานสัมปทา 2 อารักขสัมปทา 3 กัลยาณมิตตตา 4 สมชีวิตา” มีประโยชน์มากมายหลายประการแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตนตาม รวมทั้งส่งผลดีไปถึงสังคมด้วย คือ 1. ทำให้บุคคลสามารถสร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคง 2. ทำให้เป็นคนที่มีเกียรติ มีชื่อเสียง มีคนเชื่อฟังนับถือ 3. เป็นทางเสริมสร้างสัมพันธไมตรี 4. ทำให้มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม 5. เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุคคลอื่นได้ปฏิบัติตามทั้งในด้านการงานและการดำรงชีวิต 6. สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจให้แก่ชาติทางอ้อม และช่วยลดปัญหาสังคมได้

3.2 ผลการพัฒนาเครือข่ายชุมชนนวัตกรรมในการยกระดับคุณภาพชีวิตบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการนำปัจจัยเหล่านี้ไปใช้พัฒนาเครือข่ายชุมชน พบว่ามีผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมใน 3 ประเด็น 1) ผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจ 2) ผลลัพธ์ด้านสังคม และ 3) ผลลัพธ์ด้าน

สิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญา ส่งผลให้เกิดเกิดแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรสิทธิ์ เจริญศิลป์ และธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์ (2561: 22-40) พัฒนาการและเงื่อนไขของการรวมกลุ่มเป็น เครือข่ายชุมชนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการและ เงื่อนไขของการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชุมชนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของเครือข่ายชุมชนตำบลสะเอียบ สามารถพิจารณาได้ห้ายุค ได้แก่ ยุคที่หนึ่ง สภาวะนิ่งเฉย ของชุมชน, ยุคที่สอง การเข้ามาของ NGO กับการก่อตัวของเครือข่ายชุมชน, ยุคที่สาม การขยายตัวของ เครือข่ายกับการเกิดขึ้นขององค์กรชุมชน, ยุคที่สี่ การเคลื่อนไหว ทางสังคมที่ต่อเนื่องของเครือข่ายชุมชน และยุคที่ห้า สู่การเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ในขณะที่เงื่อนไขของสถานภาพความเป็นเครือข่ายชุมชนเริ่ม เกิดขึ้นในยุคที่สอง ในขณะที่การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชุมชนตำบลสะเอียบสามารถอธิบายได้ 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1. เกิดขึ้นจากการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกและ 2. เกิดขึ้นจากสถานการณ์ เป็นตัวกำหนด อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของเครือข่ายชุมชนตำบลสะเอียบได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาวะการพึ่งพาอาศัย และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสมาชิกของเครือข่ายที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ ในขณะที่เดียวกันยัง สะท้อนความเป็นพลวัตของเครือข่ายชุมชนที่มีการปรับตัวไปตามระยะเวลาและเปลี่ยนแปลงไปตาม บริบททางสังคม และการเมือง

องค์ความรู้ที่ได้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะระดับองค์กรหรือชุมชนมีดังนี้

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและองค์กรชุมชนต่างๆ ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก การบริหารจัดการองค์กรอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกัน
2. ชุมชนควรเปิดโอกาสและสนับสนุนให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาวัตกรรมการที่สอดคล้องกับ ทุนและศักยภาพของตนเอง โดยอาจมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสนับสนุนการนำนวัตกรรมไปใช้จริง

3. การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์และบริการของชุมชน จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค ควรมีการส่งเสริมการใช้มาตรฐานต่างๆ และการสร้างแบรนด์ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- บุหงา ชัยสุวรรณ พรพรรณ ประจักษ์เนตร และกิริติ คชนทวา. (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27(53): 87-108.
- พระครูพิพัฒนสุตคุณ และคณะ. (2566). การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(6): 1-14. <https://doi.org/10.14456/jra.2023.125>
- พระมหาเจนภพ ปภาโส และคณะ. (2566). การวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 15(2): 45-60.
- วรสิทธิ์ เจริญศิลป์และธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์ (2561) พัฒนาการและเงื่อนไขของการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชุมชนตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(4): 22-40.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ฉบับที่ 12. พ.ศ. 2560-2564. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.nesdc.go.th/wordpress/wp-content/uploads/2025/02/สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12.pdf>
- อนุกุล รัชตวงษ์ . (2567). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ผืนป่า กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านเนินสมบัติ ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารศรีสุพรรณภูมิปริทรรศน์*, 2(1), 55–65. สืบค้นจาก <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/JSBR/article/view/737>
- Porter, M.E. (1998). *Clusters and competition new agendas for Companies, governments, and institutions*. Boston, MA: Harvard Business School.
- Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F. (2020). *The Sustainable Development Goals and COVID-19, Sustainable Development Report 2020*. Retrieved July 26, 2021, from <https://sdgindex.org/reports/sustainable-developmentreport-2020/>

